

## 61997C0149

Forslag til afgørelse fra generaladvokat Cosmas fremsat den 14. maj 1998. - The Institute of the Motor Industry mod Commissioners of Customs and Excise. - Anmodning om præjudiciel afgørelse: Value Added Tax and Duties Tribunal, London - Forenede Kongerige. - Moms - Fritagelser - Organisationer, der ikke arbejder med gevinst for øje, og hvis formål er af fagforeningsmæssig karakter. - Sag C-149/97.

Samling af Afgørelser 1998 side I-07053

### Generaladvokatens forslag til afgørelse

#### *I - Indledning*

*1 Domstolen skal i denne sag besvare et spoergsmaal fra Value Added Tax Tribunal, London, om fortolkningen af artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette momsdirektiv (1) (herefter »sjette direktiv«). Spoergsmaalet drejer sig om fritagelse for merværdiafgift (herefter »moms«) for virksomhed, der udoeves af en sammenslutning, som ikke arbejder med gevinst for øje, og hvis medlemmer er beskæftigede i detailautomobilbranchen.*

#### *II - Relevante retsfor skrifter*

##### *A - Fællesskabsretten*

*2 Ifølge artikel 2, stk. 1, i sjette direktiv pålægges levering af goder og tjenesteydelser, som mod vederlag foretages i indlandet af en afgiftspligtig person, der optræder i denne egenskab, merværdiafgift.*

*3 I afsnit X opregnes de former for virksomhed, der skal fritages for moms. Punkt A i artikel 13, som har titlen »Afgiftsfritagelser i indlandet«, har følgende ordlyd:*

*»A. Fritagelser til fordel for visse former for virksomhed af almen interesse*

*1. Med forbehold af andre fællesskabsbestemmelser fritager medlemsstaterne på betingelser, som de fastsætter for at sikre en korrekt og enkel anvendelse af nedennævnte fritagelser, og med henblik på at forhindre enhver mulig form for svig, unddragelse og misbrug:*

*...*

*l) organisationers levering af tjenesteydelser og goder i nært tilknytning hertil til fordel for deres medlemmer i disses fælles interesse mod et kontingent, der er fastsat i overensstemmelse med vedtægterne, såfremt de pågældende organisationer ikke arbejder med gevinst for øje, og deres formål enten er af politisk, fagforeningsmæssig, religiøs, patriotisk, filosofisk eller filantropisk karakter eller vedrører borgerlige rettigheder, under forudsætning af at denne*

fritagelse ikke vil kunne fremkalde konkurrencefordrejning

...« (min fremhævelse).

## *B - National ret*

4 Ifølge bilag 9 til Value Added Tax Act 1994 (herefter »1994-momsloven« er »fagforeninger og faglige organisationer« fritaget for moms.

5 Den del af bilag 9, som er relevant for denne sag, lyder saaledes:

»1. Tjenesteydelser og goder i forbindelse med disse tjenesteydelser, der leveres af en af de nedenfor nævnte organisationer til deres medlemmer, naar disse varer og tjenesteydelser udelukkende kan henføres til organisationens formaal, og de ikke ydes mod anden betaling end medlemskontingentet

a) fagforeninger («trade unions») eller andre sammenslutninger af personer, hvis hovedformaal er at forhandle ansættelsesvilkår på deres medlemmers vegne

b) faglige organisationer, hvor kun personer, som har en relevant uddannelse for udoevlsen af det pågældende erhverv eller er ved at tage en saadan uddannelse, har adgang til at blive medlem

c) sammenslutninger, hvis hovedformaal er fremme af særlig viden eller faglig ekspertise af relevans for medlemmernes nuværende eller tidligere erhverv eller beskæftigelse

d) ...

Bemaerkninger:

1)-3) ...

4) Litra c) finder kun anvendelse, hvis sammenslutningen helt eller hovedsageligt begrænser medlemskredsen til personer, hvis nuværende eller tidligere erhverv eller ansættelse har direkte forbindelse med sammenslutningens formaal.

5) ...«

## *III - Faktiske omstændigheder*

### *A - Instituttets formaal*

6 The Institute of the Motor Industry (herefter »Instituttet«) blev oprettet i 1920. Instituttet er en frivillig sammenslutning af personer, der arbejder inden for detailautomobilbranchen.

7 Instituttets formaal og de midler, hvormed formaalene søges gennemført, som fastlagt i vedtægterne, beskrives i forelæggelseskendelsen. Nærmere bestemt er det Instituttets hovedformaal at højne medlemmernes faglige niveau, forbedre karrierestrukturerne inden for de forskellige grene af branchen og derved bibringe offentligheden en mere positiv opfattelse af den og af de personer, der arbejder inden for den. Instituttet varetager disse formaal ved at søge at opfylde branchens behov for faglige kvalifikationer på ethvert plan (fra ledelses- til mekanikerniveau), ved at anerkende kurser (arrangeret af andre institutioner), hvor der undervises i de pågældende færdigheder, ved at udstede beviser for fuldførelse af saadanne kurser og inddele medlemmerne i kategorier, ved at udbrede viden, der skal holde medlemmerne ajour med udviklingen inden for branchen, og ved at føre et jobregister.

8 Mere specifikt har Instituttet ifølge forelæggelseskendelsen primært til formaal [formaal h)] »at tage skridt til at forbedre status for godkendte medlemmer af motorbranchen og sikre anerkendelse af deres stilling«.

9 Formaal h) beskrives i beretningen fra Instituttets bestyrelse af 12. juni 1996, der findes som bilag til Instituttets årsberetning for perioden indtil den 31. marts 1996. Det hedder i beretningen, at »Instituttets hovedaktivitet ... i dette år [har] været at fortsætte højningen af den faglige standard i branchen«, dvs. hele automobilektoren bortset fra den egentlige produktion. Dette maal er søgt realiseret på to måder. For det første har Instituttet fastlagt en struktur og defineret niveauer for medlemmernes kvalifikationer. Tidligere erhvervede de beskæftigede inden for automobilektoren deres »kvalifikationsbevis« på mange forskellige måder, ofte således, at et franchiset havde arrangeret sin egen uddannelse og sine egne eksamener. Ordningen, hvorefter eksamensbeviser udfærdiges i samarbejde med Instituttet med dette som det udstedende organ, har gjort det muligt for Instituttet at fastsætte fælles, anerkendte standarder. Det har således fastlagt en karrierestruktur inden for branchen, der bygger på kvalifikationer (2).

10 Et andet middel til varetagelse af formaal h) består i den såkaldte »Professional Reassurance Campaign« (»kampagne for tillid til faget«). Inden for rammerne heraf udleveres der et messingskilt til virksomheder, hvor 60% eller mere af det ledende personale er medlemmer af Instituttet. Skiltet skal skabe tillid hos kunderne og virksomhedens ansatte (3).

11 Instituttets formaal c) består i at »at afholde eksamener med jævnlige mellemrum for at prøve viden og færdigheder hos personer, der søger om optagelse som medlemmer, eller som allerede er medlemmer af Instituttet, i handelsmæssige, juridiske og tekniske discipliner samt andre videnskaber, håndværk og andre discipliner, som det efter Instituttets opfattelse er nødvendigt eller ønskværdigt at anbefale medlemmerne at studere og opnå eksamen i«.

12 Instituttet varetager dette formaal på forskellige måder. Det udsteder egne tekniske fageksamensbeviser til medlemmerne. Det udsteder »Certificates of Management« (eksamensbeviser i ledelse og administration). Det godkender videregående kurser og uddannelsesprogrammer for automobilektoren. Det udsteder eksamensbeviserne NVQ (4) og SVQ (5). Uddannelsen, der fører frem til disse eksamener, forestås af andre organer og organisationer (6). Instituttet varetager uddannelsen af censorerne.

13 Instituttets formaal k) består i at »at træffe foranstaltninger i fællesskab med andre virksomheder eller sammenslutninger ... i form af propaganda eller andet, som Instituttet finder er i motorbranchens og dens medlemmers interesse eller til disses fordel« (7).

14 Den nationale ret oplyser om måden, hvorpå Instituttet søger at opfylde de nævnte formaal, at dets formaal b) består i at »at varetage sammenslutningens opgaver som et selskab i henhold til loven, og, hvis det findes formaalstjenligt, på et senere tidspunkt at søge om kongelig bevilling ('Royal Charter') eller opnå en anden retlig status, der kan danne rammen for Instituttets virksomhed« (8).

15 Instituttets formaal d) består i »at inddele medlemmerne af Instituttet i sådanne grupper, som det til enhver tid måtte findes nyttigt for opfyldelsen af Instituttets formaal«. Det oplyses, at Instituttet den 1. juli 1996 havde 26 121 medlemmer (9).

16 Instituttet varetager ligeledes sine formaal ved, som formaal e), »at uddele priser og diplomer til medlemmer af motorbranchen og den tilknyttede industri« og ved, som formaal g), »at arrangere og afholde møder til drøftelse af emner af interesse for motorbranchen eller andet, der er i overensstemmelse med Instituttets formaal« (10).

17 Ud over foernaevnte formaal bestaar Instituttets formaal i) i »at anlægge og optraede som part eller paa anden maade i sager, der efter Instituttets opfattelse vedroerer spoergsmaal af almindelig interesse og betydning for Instituttets medlemmer, dog under overholdelse af 'laws affecting champerty and maintenance'« (11).

18 Endelig bestaar Instituttets formaal v) i »at handle paa anden maade, der vil foere til - eller som Instituttet finder vil kunne medvirke til - opfyldelsen af ovennaevnte formaal eller enkelte af dem«. I medfoer af dette formaal udsender Instituttet en række tryksager og andre publikationer.

#### B - Sagen for den nationale ret

19 Commissioners of Customs and Excise (told- og afgiftsmyndighederne) meddelte ved skrivelse af 15. januar 1996, at de havde fundet, at Instituttet ikke opfyldte betingelserne for fritagelse efter bilag 9 til 1994-momsloven, og at de ydelser, som Instituttet praesterede over for sine medlemmer til gengæld for det aarlige kontingent, som disse betalte, var momspligtige (12).

20 Instituttet har i den ved Value Added Tax Tribunal anlagte sag anfaegtet Commissioners' afgoerelse.

21 Den nationale ret redegøer i forelæggelseskendelsen for, hvorfor den ikke mener, at Instituttet kan være omfattet af anvendelsesområdet for bilag 9 til 1994-momsloven.

22 For det første kan det ikke anses for at være en »faglig organisation« i den i punkt 1, litra b), i bilag 9 til 1994-momsloven anvendte betydning, fordi dets medlemmer rekrutteres fra for mange forskellige virkefelter. »Faglige organisationer« omfatter efter denne bestemmelse kun organisationer, der varetager personers interesser, som anvender deres specialiserede færdigheder til at udbyde specialiserede tjenesteydelser, hvorimod Instituttets medlemmer udøve mange forskellige former for virksomhed og kun har det til fælles, at de er beskæftiget i detailautomobilbranchen.

23 Endvidere mener den nationale ret ikke, at Instituttet kan anses for at være en sammenslutning i den i punkt 1, litra c), i foernaevnte bilag anvendte betydning, fordi dets hovedformaal ikke er at fremme særlig viden eller faglig ekspertise af relevans for et erhverv, som udøves af samtlige dets medlemmer.

24 Endelig mener den nationale ret ikke, at Instituttet er omfattet af punkt 1, litra a), i bilag 9 til 1994-momsloven, fordi det ikke er en »fagforening« (trade union), hvis hovedformaal er at forhandle ansættelsesvilkår paa sine medlemmers vegne.

25 Instituttet har for den nationale ret gjort gældende, at det er en »faglig organisation« som omhandlet i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra l), i sjette direktiv. Det har bl.a. gjort gældende, at udtrykket »organizations with aims of a ... trade union nature«, saaledes som det gengives i direktivets fransksprogede udgave (»organismes ... poursuivant des objectifs de nature ... syndicale ...«) (»organisationer ... [hvis] formaal ... er af ... fagforeningsmaessig ... karakter« i den dansksprogede udgave) maa have et bredere indhold end udtrykket »trade union«, saaledes som dette forstaas paa engelsk, hvis det ogsaa omfatter arbejdsgiverorganisationer. Skal artikel 13, punkt A, stk. 1, litra l), i sjette direktiv fortolkes paa denne maade, maa de goder og tjenesteydelser, som Instituttet leverer til sine medlemmer, derfor kunne fritages for moms.

26 Den nationale ret naar imidlertid under henvisning til den sædvanlige betydning af begrebet »trade union«, som anvendes i den engelsksprogede udgave af artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv, frem til, at de tjenesteydelser og goder, som Instituttet leverer, ikke kan fritages efter denne bestemmelse.

27 Dog anfører den, at udtrykket »syndicale« i den franske version og de tilsvarende udtryk i andre sprogversioner synes at have en bredere betydning end »trade union« og de tilsvarende udtryk i andre sprogversioner, herunder den engelske.

28 Derfor spørger den nationale ret, om Instituttet i lyset af den franske version af artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv er en »organization with aims of a trade union nature« (»organisme poursuivant des objectifs de nature syndicale«) (»organisation, hvis formaal er af fagforeningsmæssig karakter«).

29 I øvrigt mener den ikke, at det ville føre til konkurrencefordrejning, hvis Instituttets goder og tjenesteydelser blev fritaget for moms, saadan som Commissioners' repræsentanter har gjort gældende over den.

#### IV - Præjudicielt spørgsmål

30 Da Value Added Tax Tribunal finder, at sagen rejser spørgsmål om, hvorvidt den omtvistede nationale lovgivning er forenelig med sjette direktiv, har den forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal på baggrund af de i rettens kendelses præmis 3-19 og 21 beskrevne faktiske omstændigheder og under de i præmis 21 anførte omstændigheder (der kort gengives nedenfor) de tjenesteydelser, der leveres af en saadan sammenslutning, der er en organisation, der ikke arbejder med gevinst for øje, fritages for moms, idet de skal anses for omfattet af følgende bestemmelse i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv:

'organisationer (hvis) formaal ... er af ... fagforeningsmæssig ... karakter'?

Kort fortalt anføres det i præmis 21, at sammenslutningen er en frivillig sammenslutning af personer ansat i detailautomobilbranchen. Sammenslutningens hovedformaal er at højne standarden af arbejdet udført af sammenslutningens medlemmer, at forbedre karrierestrukturer inden for de forskellige grene af branchen og derved give offentligheden en fordelagtig opfattelse af branchen og de mennesker, der arbejder i den. Sammenslutningen skal varetage disse formaal ved at opfylde branchens behov for faglige kvalifikationer på alle niveauer, ved anerkendelse af kurser (arrangeret af andre institutioner), hvor der undervises i disse færdigheder, ved udstedelse af beviser for fuldfoerelse af saadanne kurser og ved at differentiere sine medlemmer, ved at udbrede viden, der skal holde dens medlemmer ajour med udviklingen i branchen og i deres færdigheder, samt ved at føre et jobregister.«

#### V - Besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål

31 Instituttet og Kommissionen mener, at Instituttet er omfattet af begrebet »organisationer, hvis formaal er af fagforeningsmæssig karakter« i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv og henviser i den forbindelse til, at det i den franske version af direktivet har en bredere betydning end i den engelske.

32 Heroverfor mener Det Forenede Kongeriges regering, at begrebet betegner organisationer, som ikke nødvendigvis er fagforeninger (trade unions), men hvis formaal i relation til medlemmerne er af samme karakter som de formaal, fagforeninger (trade unions) forfølger i relation til deres medlemmer. Den konkluderer, at begrebet »organizations with aims of a trade union nature« omfatter organisationer, som ikke arbejder med gevinst for øje, og som: a) arbejder

for at varetage medlemmernes kollektive interesser (uanset om medlemmerne er arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende) og b) repræsenterer medlemmernes interesser over for (alt efter tilfældet) arbejdsgivere, arbejdsgiverorganisationer, statslige organer og andre. Begrebet kan følgelig ikke omfatte organer som Institutet.

33 Det fremgaar saaledes tydeligt, at der er forskel paa, hvordan de forskellige sprogversioner gengiver begrebet »trade union« i den engelske version. I denne har det en saerlig snæver betydning, som omfatter arbejdstagerfagforeninger, men ikke organer som Institutet (13).

34 I den franske version anvendes derimod udtrykket »organismes poursuivant des objectifs de nature syndicale«. Det franske »syndical« har en bredere betydning end det engelske »trade union«. Det franske udtryk henviser (14) baade til forhold, der vedroerer erhvervsorganisationer eller brancheforeninger, og til forhold, der vedroerer arbejdstagerfagforeninger eller fagforeningsbevaegelsen. Med sidstnaevnte betydning svarer det til det engelske begreb »trade union«. Paa samme maade betegner udtrykket »syndicat« paa fransk (15) baade »en sammenslutning, der har til formaal at forsvare fælles interesser«, og »en sammenslutning, der har til formaal at forsvare faglige interesser« (16).

35 Forenklet kan man i det foreliggende tilfaelde inddele de forskellige (officielle) sprogversioners maader at gengive det omtvistede udtryk »formaal af fagforeningsmaessig karakter« paa i to grupper, nemlig én, hvor det har en bred betydning, og én, hvor det har en snæver betydning.

36 Udtrykket »aims of a trade union nature«, som i det vaesentlige henviser til de formaal, der forfølges af arbejdstagerfagforeninger, hoerer til gruppen med snæver betydning. De dertil svarende udtryk paa tysk (gewerkschaftliche), dansk (fagforeningsmaessig), finsk (ammattijaerjestoellisia) og graesk (óðíaeééáééóóôééÿò), anvendes med tilsvarende betydning.

37 Derimod hoerer udtrykket »objectifs de nature syndicale« til gruppen med bred betydning, idet det ogsaa henviser til formaal, der forfølges af faglige organisationer, som ikke er fagforeninger af arbejdstagere. De tilsvarende udtryk paa italiensk (sindacale), nederlandsk (syndicale), spansk (sindical) og portugisisk (sindical) anvendes med samme betydning.

38 Tilstedevaerelsen af saadanne sproglige forskelle betyder, at den engelske version skal fortolkes i lyset af de oevrige sprogudgaver (17), saaledes at man kan uddrage den betydning, som er fælles for samtlige sprogudgaver.

39 Domstolen har foer beskaeftiget sig med spoergsmaalet om sproglige uoverensstemmelser mellem begreber og udtryk i faelleskabsinstitutionernes retsakter. Den fastslog saaledes i Stauder-sagen (18), at »naar en beslutning rettes til alle medlemsstater, forbyder noedvendigheden af en ensartet anvendelse og dermed fortolkning, at bestemmelsen betragtes isoleret i en af sine versioner, idet det tvaertimod er paakraevet, at den fortolkes i overensstemmelse saavel med ophavsmandens virkelige vilje som med det af ham forfulgte formaal, navnlig i lyset af dens affattelse paa alle sprogene« (19). Den understregede videre, at det »desuden ikke [kan] antages, at beslutningens ophavsmaend har villet fastsaette videregaaende pligter i nogle lande end i andre« (20).

40 Domstolens praksis kan foelgelig bidrage til loesningen af den foreliggende problemstilling. I Cricket St. Thomas-dommen (21) fastslog Domstolen, at den formulering, der er anvendt paa et af faellesskabssprogene (i det paagaeldende tilfaelde engelsk), »ikke alene [kan] tjene som grundlag for bestemmelsens fortolkning eller i denne henseende tillægges stoerre betydning end de oevrige sproglige versioner. Dette ville vaere i strid med kravet om ensartet anvendelse af faellesskabsretten«. Den har endvidere fremhaevet, at »naar der er uoverensstemmelse mellem versionerne, skal [den paagaeldende bestemmelse] fortolkes paa baggrund af den almindelige opbygning af og formaalet med den ordning, som den er led i« (22).

41 Derfor maa man i det aktuelle tilfaelde soege fastslaaet, hvilket formaal faellesskabslovgiver tilsigtede, da den bestemmelse, som sagen drejer sig om, blev udstedt, for paa baggrund af en teleologisk fortolkning at naa frem til en konklusion om det omtvistede udtryks betydning.

42 Indledningsvis bemaerkes det, at sjette direktiv har til formaal at harmonisere medlemsstaternes lovgivning om omsaetningsafgifter gennem oprettelse af et faelles momssystem og fastlaeggelse af et ensartet beregningsgrundlag. Endvidere hedder det i direktivet, at »der boer udarbejdes en faelles liste over fritagelser med henblik paa en sammenlignelig opkraevning af de egne indtaegter i samtlige medlemsstater« (ellefte betragtning). Som Domstolen flere gange har understreget (23), foelger det af denne betragtning, at »disse fritagelser er selvstaendige faellesskabsretlige begreber, der ... maa placeres i den generelle sammenhaeng i den faelles merværdiafgiftsordning, som er indfoert ved sjette direktiv«.

43 Ydermere bemaerkes det, at der som den grundlaeggende rettesnor, der kan udledes af formaalet med og af den almindelige opbygning af direktivets bestemmelser, principielt skal paalaegges al levering af goder og tjenesteydelser, som mod vederlag foretages i indlandet af en afgiftspligtig person, der optraeder i denne egenskab, merværdiafgift (artikel 2). Sjetten direktiv anviser med andre ord momsens et meget vidt anvendelsesomraade (24).

44 Det fremgaar ligeledes af sjette direktivs bestemmelser, at visse former for virksomhed af almen interesse, nemlig dem, som udtoemmende opregnes i artikel 13, som en undtagelse er fritaget for moms. Denne undtagelse skal foelgelig, da der er tale om en undtagelse fra et almindeligt princip, fortolkes indskraenkende, eftersom, som Domstolen i oevrigt ogsaa har fastslaaet (25), enhver udvidende fortolkning af sjette direktivs artikel 13, punkt A, ville vaere uforenelig med bestemmelsens formaal. Ydermere har Domstolen fastslaaet (26), at »sjette direktivs artikel 13 ikke fritager alle former for virksomhed af almen interesse, men alene saadanne, der noej er opregnet og beskrevet paa detaljeret maade« og naegtet at lade en udvidende fortolkning af de i direktivet omhandlede fritagelser finde anvendelse, hvor der ikke var paavist fortolkningsholdepunkter til stoette for en udvidelse af fritagelsen efter de relevante bestemmelser, herunder navnlig artikel 13 (27).

45 Heraf foelger, at en systematisk fortolkning af sjette direktivs bestemmelser vil foere frem til en fortolkning af det omtvistede udtryk, som er i overensstemmelse med den grundlaeggende rettesnor for direktivet.

46 Derfor maa det undersoeges, hvilke formaal af fagforeningsmaessig karakter der efter faellesskabsretten kan vaere tale om i relation til sjette direktiv, dvs. hvori disse formaal bestaar.

47 Jeg mener ikke, at hvilken som helst form for udoevet virksomhed eller hvilken som helst forfulgt formaal, der kan vaere af interesse eller betydning for en fagforening eller en faglig eller erhvervsmaessig organisation, kan betegnes som formaal af fagforeningsmaessig karakter. At en sammenslutnings medlemmer blot udoever en eller anden form for virksomhed, kan efter min mening ikke fyldestgoerende begrunde, at den anses for en organisation, der forfoelger formaal af fagforeningsmaessig karakter, der er omfattet af begrebet »organisation, hvis formaal er af fagforeningsmaessig karakter« og dermed af anvendelsesomraadet *ratione personae* for

*momsfritagelsen efter artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I).*

*48 Jeg finder det derfor rigtigere at fortolke den omtvistede bestemmelse i artikel 13 som en henvisning til de grundlaeggende formaal for fagforeningsmaessig virksomhed og dermed til organisationer, som ikke arbejder med gevinst for oeje, og som, uanset deres retlige form, forfølger saadanne formaal.*

*49 At der i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), anfoeres en laengere raekke adjektiver for at beskrive, hvilke former for formaal de naevnte organisationer kan forfølge (politiske, fagforeningsmaessige, religioese, patriotiske, filosofiske, filantropiske og vedroerende borgerlige rettigheder), betyder efter min opfattelse ikke, at faellesskabslovgiver, som haevdet af Kommissionen, dermed har oensket at medtage enhver organisation, som er oprettet for at varetage medlemmernes interesser, forudsat at den ikke arbejder med gevinst for oeje, og at fritagelsen ikke indebaerer fare for konkurrencefordrejning. Hensigten har tvaertimod vaeret at fastlaegge, hvilke former for organisationer der kan indroemmes momsfrigtagelse - forudsat at de ikke arbejder med gevinst for oeje, og at fritagelsen ikke indebaerer fare for konkurrencefordrejning.*

*50 Jeg mener, at Domstolens praksis kan bidrage til at klarlaegge, hvor graensen gaar mellem formaal af fagforeningsmaessig karakter - naturligvis i den forstand, hvori udtrykket anvendes i sjette direktiv - og formaal af anden karakter. I ASTI-sagen (28), som vedroerte en bestemmelse, der, i modsætning til artikel 13 i det foreliggende tilfaelde, ikke skulle fortolkes indskraenkende (29), fastslog Domstolen (30), at den paagaeldende bestemmelse var »et saerlig klart udtryk for princippet om forbud mod forskelsbehandling paa det konkrete omraade, som vedroerer arbejdstageres deltagelse i fagforeningernes organisation og arbejde«, og at dens raekkevidde »ikke kan begrænses ud fra hensyn, der vedroerer det paagaeldende organs retlige form«. Den udtalte endvidere, at de organer, som det drejede sig om i den paagaeldende sag (31), ikke kun var saadanne, som »retligt har karakter af fagforeninger«, men ogsaa saadanne, som »udoever lignende funktioner med hensyn til beskyttelse og varetagelse af arbejdstagernes interesser« (32).*

*51 Af ASTI-dommen kan der saaledes uddrages to for den her foreliggende problemstilling vaesentlige faktorer, som goer det muligt ud fra et praktisk kriterium yderligere at indkredse betydningen af udtrykket »fagforeningsmaessig« i faellesskabsretten. Adjektivet »fagforeningsmaessig« betegner saaledes specifikt en organisation, der uanset sin retlige form har til formaal at forsvare (forsvare og fremme) sine medlemmers interesser (det vaere sig arbejdstagere eller andre, arbejdsgivere eller udoevere af liberale erhverv, men ogsaa, mere generelt, personer, der udoever en bestemt oekonomisk virksomhed) og at repraesentere disse (33). Det er foelgelig ikke tilstraekkeligt, at organisationen - ud over ikke at arbejde med gevinst for oeje - blot har til formaal at fremme sine medlemmers interesser; den skal forsvare dem i praksis og repraesentere medlemmerne over for de beslutningscentre, som beroerer dem (34).*

*52 Som foelge af denne retlige klassificering skal det spoergsmaal besvares, om den nationale lovgivning indebaerer forskelsbehandling med hensyn til momspligt eller momsfrigtagelse for organisationers levering af goder og tjenesteydelser til deres medlemmer til ugunst for organisationer, som, skønt de forfølger formaal af fagforeningsmaessig karakter som omhandlet i sjette direktiv, ikke desto mindre skal betale den tilsvarende moms.*

53 Derimod kan der, hvis betingelsen om, at organisationen skal forfølge formaal af fagforeningsmaessig karakter, ikke er opfyldt, ikke vaere tale om brud paa ligestillingsprincippet paa den maade, at en tilsvarende oekonomisk virksomhed behandles mindre gunstigt, saaledes som Instituttet goer gaeldende. Det mener, at der med hensyn til karakter og funktion ikke er forskel paa den form for oekonomisk virksomhed, som det drejer sig om, alt efter om den udoeves af organisationer, der forfølger formaal af fagforeningsmaessig karakter, eller af organisationer, som, skoent de ikke arbejder med gevinst for oeje, og der ikke er fare for konkurrencefordrejning, ikke forfølger saadanne formaal. I et saadant tilfaelde vil der nemlig vaere tale om forskellig behandling af forskellige situationer, hvilket ikke er i strid med faelleskabsretten.

54 Endvidere mener jeg, at der ogsaa kan henvises til Kommissionens svar (35) paa en skriftlig forespoergsel fra Europa-Parlamentet (nr. 831/82) om momsfrigivelse for organisationer af fagforeningsmaessig karakter (36). Dette svar ligger paa linje med min definition af udtrykket »organisation, hvis formaal er af fagforeningsmaessig karakter« ovenfor. Svaret lyder saaledes:

»Kommissionen er opmaerksom paa de sproglige forskelle, som findes i affattelsen af artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv. Nogle udgaver anvender ordet 'fagforeningsmaessig' med en saerlig betydning, medens andre udgaver er baseret paa den meget praecise term 'trade union'.

Kommissionen finder, at disse forskelle ikke har praktiske virkninger for de organisationer, der ikke arbejder med gevinst for oeje (det vaere sig faglige organisationer, arbejdsgiver- eller loenmodtagerorganisationer), og hvis aktivitet kun gaar ud paa at repraesentere deres medlemmers faelles interesse. Disse organisationer udtrykker medlemmernes faelles holdning, og medlemmernes kontingenter er saaledes udtryk for en tilslutning til den faelles organisation og repraesenterer ikke en modydelse for leverede tjenesteydelser. Disse organisationer omfattes derfor ikke af moms.

Ovennaevnte organisationer, hvis aktivitet ikke udelukkende bestaar i at repraesentere medlemmernes faelles interesse, kan vaere momspligtige, saafremt de kontingenter, som de opkraever, i virkeligheden udgoer en modydelse for individualiserbare tjenesteydelser, der leveres til deres medlemmer« (min fremhaevelse).

55 Ydermere mener jeg, at en organisation, der i overensstemmelse med sine vedtaegtsmaessige formaal virker som pressionsgruppe (lobby) over for bestemte beslutningscentre, uanset hvilke, som har betydning for den erhvervsgren - i dette udtryks videste forstand - som organisationen repraesenterer, ikke uden videre kan anses for ikke at tilhoere den kategori af organisationer, der forfølger »formaal af fagforeningsmaessig karakter« i den forstand, hvori udtrykket anvendes i sjette direktiv. Den kan foelgelig fritages for moms i henhold til artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv, forudsat at de to betingelser, der opstilles i denne bestemmelse, er opfyldt: a) den maa ikke arbejde med gevinst for oeje, og b) det maa ikke indebaere fare for konkurrencefordrejning at fritage dens virksomhed. Jeg mener saaledes ikke, at det er tilstraekkeligt, at saadanne organisationer - og mere generelt faglige organisationer, som ikke arbejder med gevinst for oeje - udoever en virksomhed, der bestaar i at levere goder og tjenesteydelser i medlemmernes faelles interesse; de skal, som naevnt, ogsaa have til formaal at fremme, forsvare og repraesentere medlemmernes interesser.

56 Der er saaledes i hvert enkelt tilfaelde tale om et konkret spoergsmaal, som det tilkommer den nationale ret at klarlaegge, nemlig om den paagaeldende organisation, der ikke maa arbejde med gevinst for oeje, har til formaal at forsvare sine medlemmers interesser og at repraesentere medlemmerne, saaledes at den kan anses for at forfølge formaal af fagforeningsmaessig karakter i den forstand, hvori udtrykket anvendes i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv.

57 I det foreliggende tilfælde fremgaar det af en undersøgelse af, hvilke formaal Institutet forfølger, og med hvilke midler det søger at gennemføre dem, saaledes som det fremstilles i forelaeggelseskendelsen (37), at Institutet har til formaal at højne medlemmernes faglige niveau, forbedre karrierestrukturerne inden for de forskellige grene af detailautomobilbranchen og derved bibringe offentligheden en mere positiv opfattelse af den og af de personer, der arbejder inden for den. Institutet varetager disse formaal ved at søge at opfylde branchens behov for faglige kvalifikationer paa ethvert plan (fra virksomhedsleder- til mekanikerniveau), ved at anerkende kurser (arrangeret af andre institutioner), hvor der undervises i de paagældende færdigheder, ved at udstede beviser for fuldfoerelse af saadanne kurser og inddele medlemmerne i kategorier, ved at udbrede viden, der skal holde medlemmerne ajour med udviklingen inden for branchen, og ved at føre et jobregister.

58 Da begrebet »fagforeningsmaessig« i fællesskabsretten som nævnt specifikt betegner en organisation, der uanset sin retlige form har til formaal at forsvare og fremme sine medlemmers interesser (uanset om medlemmerne er arbejdstagere, arbejdsgivere eller udøvere af liberale erhverv), og at repræsentere disse, er det vanskeligt at tilslutte sig, at Institutet kan henregnes til de organisationer, der forfølger fagforeningsmaessige formaal. Jeg vil gerne pege paa, at Det Forenede Kongeriges regering i sit skriftlige indlæg (punkt 19) - og igen under retsmodet - som svar paa et spoergsmaal fra Domstolen har fremhaevet, at Institutet aldrig har nævnt, at et af dets medlemmer har henvendt sig til det og anmodet det om at forsvare og repræsentere hans interesser over for en arbejdsgiver eller en anden person, og at medlemmerne af Institutet i saadanne tilfælde, naar det var noedvendigt, henvendte sig til den fagforening, de var medlem af.

59 Hvis man derfor accepterede, at en organisation som Institutet, der ikke arbejder med gevinst for øje, er en »organisation, hvis formaal er af fagforeningsmaessig karakter«, ville det være ensbetydende med at udstrække momsfritagelserne til ogsaa at omfatte tilfælde, der ikke var omhandlet i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i sjette direktiv, som skal fortolkes indskrænkende. Jeg mener i øvrigt heller ikke, at der foreligger fortolkningselementer, der muliggør en saadan udvidelse af den fritagelse, der er hjemlet ved den paagældende bestemmelse i artiklen (38).

60 Ydermere ville det, hvis man accepterede dette synspunkt og anlagde en saa bred fortolkning af det omtvistede udtryk, bane vej for omgaaelse af direktivets bestemmelser, idet det saa ville blive muligt for foreninger af den paagældende art, der forfulgte et veldaedigt formaal, at frigoere sig fra deres forpligtelser med hensyn til betaling af moms til skade for Fællesskabets økonomi.

61 Jeg mener ikke, at en faglig organisation som Institutet kan anses for at forfølge formaal af fagforeningsmaessig karakter i direktivets forstand, eftersom en saa overdrevent bred fortolkning af dette begreb ville føre til, at det mistede sin betydning. Sammenslutninger som den af den nationale ret beskrevne kan derfor ikke anses for at være omfattet af udtrykket »organisationer, hvis formaal er af fagforeningsmaessig karakter«, fordi dette ville ændre udtrykkets indhold og gøre det til et unojagtigt retligt begreb, der kun havde rent nominel værdi, ikke noget egentligt normativt indhold og, i sidste instans, ingen særlig praktisk betydning.

62 Endelig kan der til støtte for den opfattelse, som jeg gør gældende, ogsaa udledes et argument af de forarbejder, som førte til udstedelsen af den omtvistede bestemmelse i artikel 13. De gør det muligt at forstaa, hvad lovgiver tilsigtede. Jeg henleder opmærksomheden paa, at der i Det Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse af 31. januar 1974 om forslaget til sjette direktiv (39) for første gang henvises til »fritagelse af fagforeninger, faglige sammenslutninger, kirken, osv.« (min fremhævelse). I udtalelsen nævnes fagforeninger, faglige sammenslutninger og kirken saaledes som eksempler, og det anføres, at de samme bestemmelser ogsaa kunne gælde for andre, tilsvarende institutioner, som ikke angives nærmere, forudsat at disse ikke hører ind under offentlig ret og af denne grund allerede er fritaget for moms.

63 Ifølge Det Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse ville en sådan momsfrigtagelse være mulig i den udstrækning, fagforeningerne og de faglige sammenslutninger ikke udoøvede konkurrencebestemt virksomhed, saasom handelsmaessig og raadgivende virksomhed, der medførte betalinger, som var tydeligt adskilt fra de almindelige medlemsbidrag, og som varierede med de præsterede tjenesteydelsers omfang. I samme udtalelse anføres det, at Udvalget især opfatter en sådan frigtagelse som hensigtsmaessig for saa vidt angaar medlemsbidrag til arbejdersammenslutninger, som i tilfælde af momspligt ville blive beroevet momsbeløbet, uden at medlemmerne, der ikke selv var momspligtige, kunne opnå fradrag for det (40).

64 Paa baggrund af denne udtalelse fra Det Økonomiske og Sociale Udvalg skal jeg pege paa, at det i artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), nøje angives, hvilke organisationer der skal fritages, at der kun henvises til organisationer, der forfølger formaal af fagforeningsmaessig karakter, og at bestemmelsen ikke mere generelt tager sigte paa formaal af faglig karakter. Dens nuvaerende affattelse er saaledes snaevrere. Dette bringer mig til at konkludere, at kun organisationer, der forfølger formaal af fagforeningsmaessig karakter i den ovenfor definerede betydning, kan fritages for moms.

#### VI - Forslag til afgørelse

65 Paa baggrund af det ovenfor anførte foreslaar jeg Domstolen, at den besvarer det af Value Added Tax Tribunal, London, forelagte praejudicielle spoergsmaal saaledes:

»Artikel 13, punkt A, stk. 1, litra I), i Raadets sjette direktiv 77/388/EOEF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsaetningsafgifter - Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag skal fortolkes saaledes, at organisationer, som udviser de i forelaeggelseskendelsen opregnede traek, ikke kan anses for at være 'organisationer, [hvis] formaal er af fagforeningsmaessig karakter', hvorfor de tjenesteydelser, som de præsterer over for deres medlemmer, ikke kan fritages for moms.«

(1) - Raadets sjette direktiv 77/388/EOEF af 17.5.1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsaetningsafgifter - Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1).

(2) - F.eks. kan en person, der allerede har en lederstilling, erhverve Instituttets formelle bevis herfor, hvis han kan dokumentere sine faerdigheder og den virksomheds kompetence, hvori han er ansat. En person, der oensker at opnå en lederstilling, kan gennemføre den relevante uddannelse og modtage et eksamensbevis herfor, som gør det muligt for ham at ansøge om den oenskede stilling. Dette princip finder anvendelse paa samtlige niveauer. Maalet er, efter hvad den nationale ret oplyser, at fastslaa, hvilke personalekategorier branchen har behov for, og hvad dens kunder forventer. Instituttet rekrutterer medlemmer og udsteder kvalifikationsbeviser, idet det søger at bringe disse i overensstemmelse med branchens behov. Med henblik herpaa fører det et jobregister.

(3) - Paa skiltet er anført navnene paa de medlemmer af Instituttet, der arbejder i virksomheden, og en erklæring om, at de paagaeldende har pligt til at følge Instituttets adfærdskodeks. Skiltet »udlejes« til virksomheden, som betaler 350 GBP plus moms ved modtagelsen og derefter 100 GBP plus moms om aaret. Skiltet kan fratages virksomheden, hvis den ikke opfylder normerne i adfærdskodeksen, eller hvis den ikke længere opfylder kravet om, at mindst 60% af det ledende personale er medlemmer af Instituttet. Sammenfattende kræves det i adfærdskodeksen, at medlemmerne udviser haedrlighed og dygtighed, udfører deres arbejde effektivt og ærligt, optræder professionelt i forhold til kunder og kolleger, er »fagligt kompetente«, følger med i den tekniske udvikling og i lovgivningen, »ikke misbruger deres forretning eller stilling til personlig vinding«, overholder landets love, udviser diskretion samt tilskynder deres personale til at videreuddanne sig. Instituttet har sin egen disciplinaerkomité, der tager sig af overtrædelser af

kodeksen.

(4) - National Vocational Qualifications (nationalt eksamensbevis).

(5) - Scottish Vocational Qualifications (eksamensbevis for Skotland).

(6) - Instituttet udsteder 30 forskellige »Vocational Qualifications«-beviser. Det staar i forbindelse med 150 »korresponderende« organer, som forestaar den uddannelse og detaljerede bedømmelse, der er noedvendig for, at Instituttet kan udstede eksamensbeviserne.

(7) - Den nationale ret oplyser, at der indtil for nylig er blevet foert et jobregister i samarbejde med The Engineering Council.

(8) - Hidtil har Instituttet ikke ansoegt om »Royal Charter«.

(9) - Af disse var de 2 640 »fellows«. En »fellow« (»FIMI«) er ifoelge forelaeggelseskendelsen, der bygger paa Instituttets brochure, »en person, som ved sin erfaring og uddannelse er kvalificeret til at bestride en ledende stilling paa hoejeste niveau«. Der var 12 864 »members«. Et »member« (»MIMI«) er »en person, som i kraft af sin erfaring og uddannelse er kvalificeret til at bestride en ledende stilling paa mellemniveau«. Der var 8 305 »Associate Members«. Et »associate member« er »en person, der er kvalificeret til at arbejde selvstaendigt efter anerkendte normer«. Disse medlemmer benaevnes under ét »corporate members«, og de har stemmeret. NVQ er nu som hovedregel et krav for at blive optaget som »corporate member«. Der var 984 »affiliate members«. Et »affiliate member« er »en person, som er ansat eller under uddannelse i branchen, som arbejder efter de normer, der er fastsat i adfaerdskodeksen, men som endnu ikke opfylder betingelserne for at blive 'associate member'«. Der var 1 181 medlemmer under uddannelse. Et medlem under uddannelse er »en person, der uddanner sig med henblik paa at opnaa en eksamen, der berettiger til optagelse som 'corporate member' (med stemmeret)«. Ifoelge generaldirektoeren er det paa baggrund af de ca. en halv million beskaeftigede i automobilsektoren i Det Forenede Kongerige (ikke medregnet den egentlige produktion) Instituttets maal at rekruttere 50 000 medlemmer. Instituttet oplyste under retsmoedet, at det beloeb, der skal betales i forbindelse med optagelsen, varierer alt efter det paagaeldende medlems status.

(10) - Den nationale ret oplyser, at der findes talrige lokale centre drevet af lokalkomiteer over hele Storbritannien.

(11) - Bestemmelserne i »laws affecting champerty and maintenance« vedroerer ydelse af oekonomisk stoette til tredjemand i en retssag mod en andel af en eventuel skadeserstatning.

(12) - Det forelagte spoergsmaal om, hvorvidt virksomhed udoevet af organisationer med formaal af fagforeningsmaessig karakter kan fritages for moms, har vaeret genstand for en omfattende debat blandt britiske jurister. Instituttet har som bilag til sit skriftlige indlaeg fremsendt uddrag af Tolley's VAT Case Digest 1996, som omhandler sager om momsfrigivelse og sontringen i engelsk ret mellem henholdsvis organisationer af faglig og/eller fagforeningsmaessig karakter og andre organisationer. Ifoelge Tolleys Digest er der f.eks. blevet afsagt kendelse om, at en sammenslutning af taxichauffoerer (»The Association of Taxi-Cab Owners«) ikke var en organisation af faglig eller fagforeningsmaessig karakter - hvilket ville have fritaget medlemmerne for at betale moms af deres kontingent - fordi dens grundlaeggende virksomhed bestod i at praestere radiotjenesteydelser over for sine medlemmer, som ydermere ikke var arbejdstagere (Tolleys Digest, punkt 13.19). Den britiske sammenslutning af bedemaend (»National Association of Funeral Directors«; Tolleys Digest, punkt 13.18) og sammenslutningen af pensionerede tjenestemaend (»Civil Service Pensioners' Alliance«, CSPA; Tolleys Digest, punkt 13.29) er ogsaa blevet naegtet momsfrigivelse, fordi de ifoelge den kompetente ret ikke var organisationer af faglig eller fagforeningsmaessig karakter i relation til engelsk ret. I sidstnaevnte sag blev der afsagt kendelse om, at CSPA's medlemmer ikke var arbejdstagere, men pensionister, og at CSPA ikke

var en faglig organisation.

(13) - Jf. eksempelvis Webster's Third New International Dictionary of the English Language unabridged, 1981, under »trade union«.

(14) - Jf. eksempelvis Paul Robert: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, bd. 6, 1972, under »syndical«.

(15) - Jf. foernaevnte Dictionnaire alphabétique ... under »syndicat«.

(16) - At det franske udtryk »syndicat« har en bredere betydning, hænger ogsaa sammen med, at det ogsaa indgaar i begrebet »syndicat d'initiative«, der betegner en sammenslutning, som har til formaal at fremme turismen.

(17) - Domstolen tog stilling til et lignende spoergsmaal i dom af 30.9.1982, sag 295/81, IFF, Sml. s. 3239, praemis 8 og 9.

(18) - Dom af 12.11.1969, sag 29/69, Sml. 1969, s. 107, org. ref.: Rec. s. 419.

(19) - Stauder-dommen, praemis 3. Jf. ogsaa dom af 5.12.1967, sag 19/67, Van der Vecht, Sml. 1965-1968, s. 411, org. ref.: Rec. s. 445.

(20) - Stauder-dommen, praemis 4.

(21) - Dom af 27.3.1990, sag C-372/88, Sml. I, s. 1345, praemis 18.

(22) - Dom af 28.3.1985, sag 100/84, Kommissionen mod Det Forenede Kongerige, Sml. s. 1169, praemis 17. Jf. ogsaa dom af 17.10.1991, sag C-100/90, Kommissionen mod Danmark, Sml. I, s. 5089, praemis 8, og af 7.12.1995, sag C-449/93, Rockfon, Sml. I, s. 4291, praemis 28. Jf. om samme spoergsmaal inden for rammerne af praejudicielle afgørelser dom af 27.10.1977, sag 30/77, Bouchereau, Sml. s. 1999, praemis 14, af 13.7.1989, sag 173/88, Henriksen, Sml. s. 2763, praemis 11, generaladvokat Jacobs' forslag til afgørelse i denne sag, punkt 12 ff., den i fodnote 21 naevnte Cricket St Thomas-dom, praemis 19, og generaladvokat Tesauro's forslag til afgørelse i denne sag, punkt 6 ff.

(23) - Jf. eksempelvis dom af 11.8.1995, sag C-453/93, Bulthuis-Griffioen, Sml. I, s. 2341, praemis 18, og af 15.6.1989, sag 348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties, Sml. s. 1737, praemis 11.

(24) - Jf. eksempelvis dom af 26.3.1987, sag 235/85, Kommissionen mod Nederlandene, Sml. s. 1471, praemis 7-10, og foernaevnte domme i sagerne Stichting Uitvoering Financiële Acties, praemis 10 og 13, og Bulthuis-Griffioen, praemis 19.

(25) - Jf. foernaevnte domme i sagerne Stichting Uitvoering Financiële Acties, praemis 13 og 14, og Bulthuis-Griffioen, praemis 19.

(26) - Jf. dom af 11.7.1985, sag 107/84, Kommissionen mod Tyskland, Sml. s. 2655, praemis 17, og den i fodnote 23 naevnte dom i sagen Stichting Uitvoering Financiële Acties, praemis 13.

(27) - Jf. den i fodnote 26 naevnte dom i sagen Kommissionen mod Tyskland, praemis 20, og punkt 16 i generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse (dom af 15.12.1993, sag C-63/92, Lubbock Fine, Sml. I, s. 6665).

(28) - Dom af 4.7.1991, sag C-213/90, Sml. I, s. 3507, praemis 13-17. Jf. ogsaa generaladvokat Jacobs' forslag til afgørelse i denne sag, punkt 16 ff.

(29) - Det drejede sig om artikel 8, stk. 1, foerste afsnit, i forordning (EOEF) nr. 1612/68 af 15.10.1968 om arbejdskraftens frie bevaegelighed inden for Faellesskabet (EFT 1968 II, s. 467),

hvorefter »en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget paa en anden medlemsstats omraade, har ret til ligestilling med hensyn til medlemskab af fagforeninger og udoevelse af fagforeningsrettigheder, herunder valgret samt adgang til administrative eller ledende stillinger i en fagforening; han kan udelukkes fra deltagelse i administration af offentligretlige organer og fra udfoerelse af offentligretlige hverv. Han er endvidere valgbar til organer, der repraesenterer arbejdstagerne i virksomhederne«.

(30) - ASTI-dommen, praemis 15.

(31) - *Chambre des employés du Luxembourg*, en faglig sammenslutning oprettet i henhold til luxembourgsk ret.

(32) - ASTI-dommen, praemis 16. Jf. ogsaa generaladvokat Jacobs' forslag til afgoerelse i sagen, punkt 19. Begrebet faglige organisationers forsvær for og fremme af deres medlemmers interesser, som haenger sammen med anerkendelsen af fagforeningsfriheden (der f.eks. er sikret ved artikel 24 a i vedtaegten for tjenestemaend og oevrige ansatte i De Europæiske Faellesskaber), fremgaar af domme af 8.10.1974, sag 175/73, *Union syndicale - Service public européen m.fl. mod Raadet*, Sml. s. 917, praemis 14, og sag 18/74, *Syndicat général du personnel des organismes européens mod Kommissionen*, Sml. s. 933, praemis 10, samt dom af 18.3.1975, sag 72/74, *Union syndicale m.fl. mod Raadet*, Sml. s. 401, praemis 17 og 19, og af 18.1.1990, forenede sager C-193/97 og C-194/97, *Maurissen og Union syndicale mod Revisionsretten*, Sml. I, s. 95, praemis 13.

(33) - Det bemaerkes, at international konvention nr. 87 af 1948 om foreningsfrihed og beskyttelse af retten til at organisere sig definerer arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationers formaal paa foelgende generelle maade (artikel 10): »fremme og beskytte arbejdernes eller arbejdsgivernes interesser« (teksten til denne internationale konvention findes i *International Labour Conventions and Recommendations*, International Labour Office, Genève, 1992, bd. I (1919-1962), s. 435 (paa dansk i *Lovtidende C* 1952, s. 511)).

(34) - Jf. Jean-Maurice Verdier: *Syndicats et droit syndical*, bd. I, del 5 (*Libertés-Structures-Action*), Paris, Dalloz, 2. udg., 1987, § 58, s. 202 ff. I fransk ret bestaar fagforeningernes og de faglige organisationers opgaver efter lovgivningen i at studere og forsvare de personers fysiske og juridiske rettigheder, saavel kollektive som individuelle, som der henvises til i deres vedtaegter (*Code du travail*, lovkodeks om arbejdsforhold, artikel L. 411-1). I Graekenland fremgaar det af forfatningens artikel 23, stk. 1, at fagforeningernes formaal er at beskytte og fremme arbejdstagernes oekonomiske og faglige interesser; dertil foejer lov nr. 1264/82 dog fremme af arbejdstagernes interesser paa det socialsikringsmaessige, sociale og fagforeningsmaessige omraade; jf. eksempelvis Georgios Levendis: *Óðëïäëêue aañääôêêue aessêáéï* (Lovgivningen om kollektiv beskæftigelse), Athen, Ekdoseis Deltiou Ergatikis Nomothetias, 1996, § 12, s. 122 ff. I oevrigt loeser fagforeningerne deres opgaver paa forskellig maade, saadan som det fremgaar af praksis i medlemsstaterne. Jf. herom Gérard Lyon-Caen, Jean Pelissier og Alain Supiot: *Droit du travail*, Paris, *Precis Dalloz*, 18. udg., 1996, s. 482 ff.

(35) - EFT 1983 C 25, s. 1.

(36) - Det kompetente medlem af Kommissionen gentog svaret i 1984 som reaktion paa endnu en skriftlig forespoergsel fra Europa-Parlamentet (nr. 532/84, EFT C 308, s. 3).

(37) - Jeg understreger, at den nationale ret i det foreliggende tilfaelde har fundet, at Instituttet ikke som forudsat i 1994-momsloven er en »fagforening eller anden sammenslutning af personer, hvis hovedformaal er paa vegne af medlemmerne at forhandle ansættelsesvilkkaar«.

(38) - Jf. den i fodnote 26 naevnte dom i sagen *Kommissionen mod Tyskland*, praemis 20, og generaladvokat Darmon's forslag til afgoerelse i den i fodnote 27 naevnte sag, *Lubbock Fine*,

*punkt 16.*

*(39) - EFT 1974 C 139, s. 15; punkt 1 i bemaerkningerne om direktivforslagets artikel 14, som indeholdt listen over moms fritagelser.*

*(40) - Det OEkonomiske og Sociale Udvalg anfoerer endvidere, at fagforeningerne og de faglige sammenslutninger boer kunne give afkald paa fritagelse og vaelge at betale moms, saaledes at de opnaar refusion af indgaaende moms (paa fast ejendom og kontorinventar).*